

Runematerialet fra Tønsberg

Charlotte Johannessen

Masteravhandling i Nordic Viking and Medieval Culture

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Det humanistiske fakultet

Universitetet i Oslo

Høsten 2011

111:YIIEI:4Y:YIE:P4R4R:Y4YY4:4P:NIIEIIEI:4Y:P4Y:84R1:YIE:4IEI:4BBP4NI:8I:111

A219 er ristet på et beinstykke som dukket opp i Baglergaten 2/4 og bør kunne datere til rundt 1250. Runene står på den ene siden av beinet og smalner mot den ene enden i takt med beinet. Innskriften er så langt uforståelig, men i motsetning til tidligere omtalte innskrifter er det stor sannsynlighet for at denne innskriften er meningsbærende.

"ÞIRÞIYR"RTH"
ssþlrþnmrrssrænissk

Den første delen av innskriften er tydelig, men etter hvert blir lesningen mer usikker. S- runene har ujevn lengde, men skiller seg allikevel tydelig nok fra de andre stavene ved at de ender før den nedre furen i beinet. Denne furen er tidvis skadet og den nedre delen av enkelte runer er derfor borte, men dette påvirker ikke lesningen. Ligaturen \widehat{mr} ser noe utilsiktet ut, fordi belgen i r-runen skjærer over den høyre kvisten i m-runen. Det kan derfor dreie seg om en rettelse fra m til r eller omvendt. Det samme kan være tilfellet for den påfølgende runen. Den kan tolkes som en r-rune, men avviker i så fall fra de andre åpne r-runene ved at belgen går helt inn til staven. Kvisten går heller ikke ut fra staven, men fra belgen som er ristet i tre omganger. Det kan derfor her dreie seg om en rettelse fra þ til r eller omvendt. Eventuelt kan den også tolkes som ligaturen \widehat{pn} , men dette virker lite sannsynlig. Rune 12 har stor avstand mellom stav og kvist og kunne også være en i og en langkvist s, men det virker usannsynlig at risteren plutselig skulle ta i bruk en langkvistrune.

Innskriften har også noen skader. Mellom rune 15 og 16 er det et vertikalt riss som kan se ut som en s-rune, og mellom rune 18 og 19 er det et hellende riss som i sammenheng med rune 18 kan se ut som en k-rune. Gjennom rune 12 og 13 går det også et riss, men alle disse rissene er grunne og av en annen karakter og hører nok derfor ikke til innskriften. Gjennom runene 6-9 går det et dypt kutt som kunne se ut som om risteren har overstreket disse runene, men kuttet er dypere og bredere og er i motsetning til innskriften ikke ristet med kniv. Det er uvisst om dette kuttet kom til i samtiden eller ved en seinere anledning.

Selv om innskriften er forholdsvis tydelig er det ingen som har klart å få noen mening ut av den. Det kan dreie seg om en setning som er forkortet til det uforståelige, eller en form for kryptisk gåte. Det finnes enkelte innskrifter fra Bergen som viser visse likhetstrekk som B25 **srþlrrssþ:smmmuursmmuh**, B41 **lnrnsþrsr**, B364 **ssltrltsþ** og B392 **lsrlrsr**. Også en innskrift fra Stóraborg på Island kan ligne **rssþnlþerlrnr**. Jonna Louis-Jensen mener at denne a-siden av innskriften fra Stóraborg kan tydes ved å erstatte hver rune med runen som kommer to runer framover og én rune bakover i fuþorken, og Gosling foreslår at A219 muligens også kan tydes ved å bruke denne framgangsmåten.¹⁸⁷ Jonas Nordby mener på den andre siden at innskriften er skrevet med det såkalte *Jötunvillur*-systemet som går ut på at hver rune erstattes med siste rune i runenavnet. Går vi ut ifra runenavnet *maðr* vil man altså istedenfor **m** bruke **r**. Systemet gir imidlertid ikke noe entydig svar da flere av runenavnene ender med samme tegn, og innskriften er derfor fortsatt utolket.¹⁸⁸

Tomten innskriften ble funnet i, inneholdt store mengder metallavfall og knyttet derfor til smedvirksomhet. Risteren av innskriften kan altså ha vært smed, selv om det heller ikke trenger å være tilfellet. Kanskje fungerte innskriften som et forelegg eller var til annen hjelp i arbeidet, eller kanskje var det en ren ristningsøvelse. Det hadde vært interessant om lignende innskrifter var funnet på metallobjekter, men dette er ikke tilfellet. De ovenfornevnte innskriftene er ristet på runepinner og et håndtak. Dersom det dreier seg om en formel eller et system så vil heller ikke dette være bundet til et spesielt medium og kan derfor dukke opp på så vel metall som bein.

¹⁸⁷ Gosling 1989: 184.

¹⁸⁸ Samtale med Jonas Nordby.